

V duhu časa ravnamo, ako v praznovanju velike noći damo krstu poudarek, ki gre tako prvenstvenemu dejanju. Dati poudarek krstu pomeni ujeti ritom sodobnega verskega in duhovnega življenja. Ta ritom se v življenju Cerkve, v liturgiji, vedno bolj čuti.

FILIP KAVČIČ

DOGAĐAJ OD NESHVATLJIVE VAŽNOSTI

KONCIL ODOBRILO OPĆE PRINCIPE LITURGIJSKE OBNOVE

Poznati liturgijski učenjak C. Vagaggini napisao je u »L'Osservatore Romano« (8. XII 1962, str. 3 i 5) članak o epohačnom značenju činjenice da je koncil odobrio prvi dio liturgijske konstitucije. Ovaj prikaz što ga donosimo priređen je prema tome članku.

Ni najvultreniji pobornici liturgije i liturgijske sheme nisu se nadali ovakvom uspjehu. Prvi časovi diskusije mogli su dati utisak da se na shemu spušta magla. Ali tokom rasprave ideje i stavovi su se brzo razbistravali. Odmah se iz mišljenja iznesenih u sali opazilo da se shema na polju mučnom i punom problema delikatnih i hitnih, pretresala razborito i uravnoteženo imajući u vidu potrebu Crkve u današnjem svijetu. Primjedbe otaca, na uvod i prvo poglavlje sheme bile su brojne. Ispravci što ih je tražila velika većina bili su uglavnom manjeg značenja. Stoga, čim se prešlo na glasanje pokazala se divna moralna jednodušnost otaca u povoljnoj ocjeni sheme.

Tako je prvo poglavlje sheme o sv. liturgiji — »Opća načela za obnovu i unapređenje liturgije« — imalo nepredviđenu čast da bude **prvina plodova** što ih drugi vatikanski koncil počinje davati svijetu. S ovim liturgijski pokret dodiruje najvišu dosad postignutu tačku u svom uzbuđljivom usponskom hodu. Duhovni i pastoralni život Crkve bilježi datum kojega posljedice u doglednoj budućnosti ne možemo predvidjeti.

Opći izgled. — Prvo se poglavlje konstitucije o sv. liturgiji, uz opći uvod u kome se objašnjava nakana koncila u raspravljanju o ovom predmetu, sastoji od 5 dijelova koji nemaju za cilj da budu neka vrst teološkog ili pastoralnog tumačenja liturgije. Tu se samo određuju osnovna načela unapređenja i obnove liturgije. Teoretskim, teološkim i pastoralnim zasadama se utiče samo da se one opće norme praktične naravi uokvire u svoj pravilni, idealni izgled.

Razlaganje je jednostavno: iz same naravi liturgije proizlazi njezina djelotvornost u postignuću svrhe kršćanskog života i shvaća se njezina iznimna važnost u životu Crkve (I dio: **o naravi sv. liturgije i o njenoj važnosti u životu Crkve**). Treba stoga uložiti sve sile u to da puk u liturgiji sudjeluje potpuno, duhom i cijelim bićem. To pretpostavlja na prvom mjestu liturgijski odgoj klera i intenzivnu pouku puka (II dio: **o liturgijskom odgoju i o aktivnom sudjelovanju**). Ali to od Crkve zahtjeva, gdje je potrebno, pri-

kladnu liturgijsku obnovu koja se zasniva na jasnim načelima i uputama (III dio: **o liturgijskoj obnovi**). To opet zahtjeva da se unapređuje liturgijski duh u biskupijama i župama (IV dio: **o potrebi unapređenja liturgijskog života u biskupiji i župi**) kao i odgovarajući biskupijski ili čak nacionalni organ koji će to promovirati (V dio: **o promicanju pastoralno-liturgijskog apostolata**).

Liturgija vrhunac i izvor sveukupne djelatnosti Crkve. — Prvi dio (br. 5—13) je opći doktrinarni temelj cijele konstitucije. U njemu se razjašnjava važnost liturgije u životu Crkve. Ta važnost proizlazi iz same naravi liturgije. Narav liturgije (br. 7—8) proističe iz naravi i djela KRISTOVA KAO IZVORNOG I NEOPHODNO POTREBNOG »SAKRAMENTA« (MISTERIJA) SVEGA KULTA I SVEGA POSVEĆENJA U SVIJETU (br. 5). Iz ovog prvotnog sakramenta proističe SAKRAMENT CRKVE KAO CJELINE (»cijele tvoje Crkve divni sakrament«), rođene od Krista da ljudima primjenjuje djelo njegova otkupljenja. Crkva ovaj zadatak izvršava prije svega po Žrtvi i drugim sakramentima oko kojih razvija i uređuje cjelokupnu liturgiju (br. 6) koja je uvijek, kao i Krist, po svojoj strukturi utjelovljena i sakramentalna.

Tako je liturgija »izvršavanje Kristova svećeništva u kome se po vidljivim znakovima označuje i, na svakome svojstven način, ostvaruje čovjekovo posvećenje, a u isto vrijeme, Mistično Tijelo — Glava i udovi — vrši javno, potpuno bogoštovlje« (br. 7). Svaki liturgijski čin je stoga »U NAJPOTPUNIJEM SMISLU ČIN S KOJIM SE NI PO NASLOVU NI PO ISTUPINJU U DJELOTVORNOSTI NE MOŽE MJERITI NIJEDAN DRUGI ČIN CRKVE (br. 7) u cilju štovanja Boga i posvećenja čovjeka.

Evo nas na vrhuncu na koji se u razlaganju htjelo doći: »TAKO LITURGIJA NE ISCRPLJUJE ČITAVU AKTIVNOST CRKVE« (br. 9) »IPAK JE ONA VRHUNAC KAKO KOME TEŽI SVAKA NJEZINA DJELATNOST I U ISTO VRIJEME IZVOR IZ KOGA PROISTIČE SVA NJEZINA SINAGA« (br. 10).

Ali, dakako, da bi liturgija postigla sav svoj plod u svakom vjenniku neophodno je potrebno ne samo da joj ovaj ne stavlja zapreke nego i da intenzivno uzgaja duhovni život po razmišljanju, molitvi, askezi, izvršavanju dužnosti vlastitog staleža i izvan liturgijskih čina (br. 11—13). Liturgija ne dokida nikakve prijeko potrebne intenzivne djelatnosti duhovnog ili apostolatskog života nego je prožimlje i uređuje jer je upravlja na bogoštovlje i ljudsko posvećenje po aktivnom, duhovnom i izvanjskom sudjelovanju u svetim činima. Uzvišene li i značajne nauke! Ne treba nam mnogo da vidimo velike posljedice što će ih ona, ako se ozbiljno uzme, imati na svim područjima kršćanskog života.

Ovaj doktrinarni dio ne samo da svečano ozakonjuje temeljnu nauku razvijenu u enciklici »Mediator Dei« nego je u nekim točkama razjašnjava i razvija. Tako je vlastitost ove konstitucije: što narav liturgije prematra izravno pod vidom Krista kao prvotnog sakramenta i Crkve kao općeg sakramenta koji je proizišao iz Krista; što jače naglašava dvostruki vid svakog liturgijskog čina: vid kulta što se iskazuje Bogu i vid posvećenja što ga Bog izvršuje u čovjeku; što naglašava činjenicu da je sva liturgija izgrađena na podlozi vidljivih znakova; i na osobit način što uči da je liturgija vrhunac i izvor sveukupne djelatnosti Crkve.

Liturgijski odgoj i liturgijska izobrazba. — Onomu tko na liturgiju gleda u svjetlu u kojem je promatra koncil ne će biti teško shvatiti kako je Crkva željna da puk dovede do intenzivnog proživljavanja tog bogatstva (br. 14) i kako se trudi da kler bude liturgijski potpuno izobražen i prožet (br. 15—18) pa da liturgijski duh prenese na vjernike (br. 19—20).

Od velikog je značenja ono što se veli u 19. br. Ne toliko zbog činjenice što se ubuduće liturgija ima ubrajati u glavne predmete u programima crkvene nastave, koliko zbog smjernica kako je treba učiti i predavati. Koncil želi da se liturgija proučava »**pod teološkim i povjesnim, koliko i pod duhovnim, pastoralnim i pravnim vidom**«. To je integralno shvaćanje liturgije do kog se došlo kroz zadnjih dvadesetak godina. Ne može se više liturgijska znanost poistovjetovati s poznavanjem rubrika ili same povijesti obreda. To je upozorenje od velike važnosti ne samo za one koji uče i predaju liturgiju nego i za liturgijski odgoj klera.

Koncil nadalje preporučuje »**profesorima drugih teoloških predmeta, a posebno dogmatike, ascetike i pastoralke da dovoljno ističu, već prema naravi svakog predmeta, Kristov misterij i povijest spasenja, pa da odatle automatski iskrasne veza svakog predmeta s liturgijom na veću korist jedinstvenog svećeničkog odgoja**«. I ovdje se dodiruje osnovni, teoretski i praktični problem povezivanja različitih teoloških grana i posljedica, što ih to povezivanje može imati u odgoju svećenika. Kaže se da ovo povezivanje crkvenih znanosti ide na poseban način za tim da svaka znanost na svoj način mora osvjetljivati osnovni zajednički objekt: svetu povijest koja je usredotočena u Kristovu misteriju. Ako se to učini kako treba, neposredno se pokazuje veza pojedinih znanstvenih predmeta s liturgijom. A i što je drugo liturgija ako ne stalno, pod velom znakova i svete povijesti ponazoćenje Kristova misterija koji je prisutan i radi među nama? Onog misterija što ga Biblija naviješta, što ga dogmatika sustavno produbljuje, duhovnost proživljuje, a pastoralka uči kako ga dati ljudima. Tako liturgijska znanost, a da i najmanje ne prelazi u područje drugih grana crkvene znanosti, promatrana u svećeničkom odgoju i životu, je kao znanost u kojoj se na vrlo konkretan način nalazi duboka stvarnost o kojoj raspravljaju sve crkvene znanosti. Stoga nije ništa čudno ako se reče da je liturgija na neki način **dogma koja se u najsvetijim momentima gleda, Biblija koja se moli, najznačajniji čin crkvene duhovnosti, vrhunac i izvor njezine djelatnosti**.

Načela liturgijske obnove. — Kad je liturgija skup znakova, da bi odgovorila zahtjevima svoje naravi, potrebno je da ovi znakovi izražavaju ono što žele označiti tako da ih narod može lako shvatiti i potpuno sudjelovati u svetkovanju nadnaravnih stvarnosti što ih oni u isto vrijeme sadrže i očituju (br. 21). To je načelo nad načelima svake liturgijske obnove.

Norme koje odatle slijede razvrstane su u 4 grupe: opće norme (br. 22—25); norme koje proističu iz hijerarhijske i zajedničarske naravi liturgije (br. 26—32); norme koje proizlaze iz njezine poučne i pastoralne naravi (br. 33—36) i norme koje proističu iz potrebe da se liturgija prilagodi vlastitom duhu i tradicijama različitih naroda (br. 37—40).

Opće norme označuju za obnovu nadležnu vlast, načelo tradicije i zakonskog napretka, načelo povezanosti liturgijske obnove i biblijskog shvaćanja i na kraju zaključuju da je potrebna reforma liturgijskih knjiga.

Novost većeg značenja je ona o kojoj govori br. 22. Najprije se tvrdi da je vlast nadležna za liturgijsku obnovu samo Sv. Stolica i, u granicama prava, biskup. Zatim se određuje načelo po kojem, kad to dozvoljava zakon, to može spadati na biskupsku teritorijalnu nad dijecezansku vlast, a nekada i nacionalnu. Ovoj je vlasti u slijedećim poglavljima povjereno izvršenje, konkretna primjena i mjesno prilagođavanje mnogih ovlasti što se odnose na liturgiju a koje Sv. Stolica ne namjerava više sebi rezervirati kao što je to učinila poslije Tridentinskog koncila.

To je velika novost jer se osnov decentralizacije na liturgijskom području ne daje toliko u korist jednog biskupa (to bi dovelo do velikog cjepkanja) koliko jedne nad dijecezanske teritorijalne vlasti. Lako je uočljiva primjena ovoga načela u prilagođenju liturgije pojedinim mjesnim potrebama, što ih stvaraju konkretne prilike, a tako su raznovrsne.

Ali koja je to teritorijalna nad dijecezanska vlast? U tekstu je namjerice upotrebljena općenita formula. To su: »raznovrsni zakonito ustanovljeni nadležni teritorijalni biskupski skupovi«. To npr. može biti pokrajinski sabor, biskupska pokrajinska ili nacionalna konferencija. Prilike u pojedinim krajevima su različite. Nacionalne biskupske konferencije kojih važnost sve više dolazi do izražaja u ovom času života Crkve ne samo da posvuda nemaju iste strukture i iste efikasnosti nego nemaju još ni određenog pravnog nadležstva. Možda će im ga koncil označiti.

Zajedničarska narav liturgije i liturgijska obnova. — Iz zajedničarske i hijerarhijske naravi liturgije (o tome br. 26) izvodi se pet glavnih norma obnove: svaki put kad god je moguće oblik održavanja obreda i na izvanjski način zajedničarski, tj. s prisustvovanjem i sudjelovanjem naroda, ima prednost pred gotovo individualnim i privatnim oblikom (br. 27). Svaki sudionik u liturgijskoj drami neka obavlja **SVE ŠTO NA NJ SPADA I SAMO ONO ŠTO NA NJ SPADA** (br. 28), što jednako važi za ministrante, čitače, tumače i pjevački zbor (br. 29). Aktivno sudjelovanje vjernika ima se unapređivati posebno pomoću odgovora, poklika i pjesama (br. 30) i to ima biti označeno u rubrikama (br. 31).

Pastoralna narav liturgije i liturgijski jezik. — Pošto je postavljeno načelo poučne i pastoralne naravi liturgije (br. 33) iz njega se izvode tri osnovne norme obnove. Prva je norma o potrebi da obredi budu jednostavni i jasni i po sebi lako shvatljivi. Zatim norma o obilnijem, raznovrsnijem i boljem izboru biblijskih čitanja u liturgiji (br. 35,1). Iz ove će norme uslijediti dosta značajna revizija izbora i raspodjele biblijskih čitanja u Misama i oficiju liturgijskog poduhovskog vremena. Istoj normi je pripojen novi zahtjev o potrebi homilije i liturgijske kateheze kao i poticaj da se, prema mogućnostima, u liturgijske obrede uvedu tzv. biblijske vigilije.

Konačno se iz same poučne i pastoralne naravi liturgije prešlo na pitanje jezika. Evo glavnog dijela teksta 36. broja: »§ 1. U la-

tinskim obredima treba sačuvati latinski jezik, osim gdje postoji posebno pravo. § 2. Ali ipak kako u Misi tako u podjeljivanju sakramenata te u ostalim dijelovima liturgije bit će upotreba živog jezika za puk vrlo korisna. Stoga neka mu se u liturgiji dade veći udio — prije svega u čitanjima, upozorenjima, nekim molitvama i pjesmama što će svaki put biti označeno u slijedećim poglavljima. § 3. Spada na teritorijalnu vlast o kojoj govori član 22 § 2 da, držeći se spomenutih norma i pošto se, ako je to potrebno, posavjetovala s biskupima obližnjih pokrajina koje govore istim jezikom, odredi način i upotrebu narodnog jezika s tim da ono što ta vlast odluči, ispita i odobri Sv. Stolica».

Ovo je pitanje u debati o liturgijskoj shemi bilo najviše raspravljano. Iznosila su se razna shvaćanja ovog problema. Pobijedila je razboritost i apostolska smionost koje su se skladno ujedinile. Drugi vatikanski koncil, uvodeći službeno dvojezičnost u latinsku liturgiju, čini veliki historijski korak.

Liturgija i prilagođenje duhu naroda. — (Načelo o tome glasi: »Crkva, kad nije u pitanju vjera ili opće dobro ne želi nigdje, a posebno ne u liturgiji nametnuti strogu jednoličnost. Naprotiv, poštuje i promiče osobine i duhovna obilježja različitih rasa i naroda. Ona dobrohotno gleda na sve što u raznim narodnim običajima nije usko povezano s praznovjerjem i zabludom i, ako može, to štiti i čuva. Dapače, katkada to uvodi u samu liturgiju, samo ako se može uskladiti s istinskim i pravim liturgijskim duhom.«

Prva opće norma isto se odatle izvodi za područje liturgijske obnove je da Sv. Stolica, izdajući liturgijske knjige po kojima će se ravnati svi koji se drže rimskog obreda, ne će zahtijevati strogu jednoličnost u svim pojedinostima dotičnog obreda nego će izvjesne stvari prepustiti slobodnom izboru (br. 38) a u pojedinim krajevima će nadležna teritorijalna vlast odrediti kako se to ima provesti (br. 39). Predviđeno je (br. 40) da se u nekim krajevima može pojaviti problem prilagođivanja širi od onog o kojem će biti govora u liturgijskim knjigama. U ovom slučaju nadležna biskupska teritorijalna vlast treba da problem prouči i da iznese stvarne prijedloge Sv. Stolici koja će o tom odlučiti i, ako bude zgodno, dopustiti eventualne pokuse.

Zaključak. — Prvo poglavlje konstitucije o liturgiji je najvažnije što ima u ovom dokumentu. Sve što dalje slijedi je samo detaljna primjena ovih načela na pojedine liturgijske dijelove i područja. Cijela je konstitucija »Magna Carta« liturgijske obnove, a ovo prvo poglavlje duša te povelje.

Ovo poglavlje o unapređenju i obnovi liturgije ma kako izgledalo revolucionarno nije zacijelo meteor koji je neočekivano pao s neba. Ono je sjeme što pada na dobro pripravljeni teren, blagodarna kiša što jača zemlju željnu da je primi. **Mistično polje Crkve čeznulo je u svakoj svojoj grudi za ovom plodonosnom kišom.** Nije prošlo ni 50 godina da je počeo liturgijski pokret a evo već je sve zahvatio. Ništa čudno što liturgijsko pitanje stoji u najužoj vezi sa svim što je danas u Crkvi najvitalnije. Život, a posebno život Crkve je jedinstven. **Liturgija je jedan od najcjelovitijih i najkarakterističnijih izraza toga života.**